

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakulovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfova, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi korxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определения уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохир Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
К. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

PUL-KREDIT SIYOSATI VA MOLIYAVIY INQIROZ: USLUBIYOT VA SABOQLAR

Yakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich

I.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Annotatsiya: Maqolada moliya bozoridagi integratsiya masalalari; bozorni tartibga solish institutlarini isloh qilish va mega-regulyatorlarni yaratish; markaziy bank funksiyalarini qayta baholash; pul-kredit siyosatini o'zgartirish; fond bozoridagi spekulativ pufakchalar; O'zbekiston Markaziy bankining pul-kredit siyosatining xususiyatlari; O'zbekiston pul-kredit siyosatining transmissiya mexanizmining ishlashi; O'zbekiston Markaziy bankining inflyatsion targetlash tizimiga o'tishi; pul-kredit siyosatining integral versiyasi.

Kalit so'zlar: moliya bozori; aktivlarni sekyuritizatsiya qilish; moliyaviy derivativlar; narxlarni maqsadli belgilash; inflatsiyani targetlash; spekulativ pufakchalar; transmissiya mexanizm; foiz stavkasi; pul-kredit siyosati; tadbirkorlik faoliyatining sof rentabelligi; likvidlik; PKS ning integral versiyasi.

Abstract: The article discusses issues of integration within the financial market; reforming market regulation institutions and creating mega-regulators; reassessment of central bank functions; modification of monetary policy; speculative bubbles in the stock market; features of the monetary policy of the Central Bank of Uzbekistan; functioning of the transmission mechanism of the monetary policy of Uzbekistan; transition of the Central Bank of Uzbekistan to inflation targeting; integral version of monetary policy.

Key words: financial market; asset securitization; financial derivatives; price targeting; inflation targeting; speculative bubbles; transmission mechanism; interest rate; money-credit policy; net profitability of business activity; liquidity; integral version of monetary policy.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы интеграции внутри финансового рынка; реформирование институтов рыночного регулирования и создание мегарегуляторов; переоценка функций центрального банка; модификация денежно-кредитной политики; спекулятивные пузыри на фондовом рынке; особенности денежно-кредитной политики Центрального Банка Узбекистана; функционирование трансмиссионного механизма ДКП Узбекистана; переход ЦБ Узбекистана к таргетированию инфляции; интегральная версия денежно-кредитной политики.

Ключевые слова: финансовый рынок; секьюритизация активов; финансовые деривативы; таргетирование цен; таргетирование инфляции; спекулятивные пузыри; трансмиссионный механизм; процентная ставка; денежно-кредитная политика; чистая доходность предпринимательской деятельности; ликвидность; интегральная версия ДКП.

KIRISH

So'nggi yigirma yil ichida rivojlangan mamlakatlarda pul-kredit siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish asosan moliya bozoridagi integratsiya jarayonlari bilan belgilandi. Moliya bozorining ikki yoki undan ortiq segmentlarida bir vaqtning o'zida muomalada bo'lgan birlamchi moliyaviy vositalarning keng tarqalishi bozorni tartibga solish institutlarini isloh qilishga va bir qator mamlakatlarda (Avstraliya, Buyuk Britaniya, Shvetsiya, Yaponiya) Markaziy banklar bilan parallel ravishda faoliyatolibboruvchi mega-regulyatorlarning yaratilishiga olib keldi. Shu bilan birga, bank sektorida aktivlarni jadal sekyuritizatsiya qilish amalga oshirildi. Paradoksial vaziyat yuzaga keldi: yangi kreditlar ilgari berilgan kreditlar bo'yicha chiqarilgan qimmatli qog'ozlar bilan ta'minlandi, bu esa garovning qadsizlanishi xavfini tug'dirdi. Agar qarz oluvchi garovni ko'paytirishdan bosh tortgan holda, tijorat banki qimmatli qog'ozlarni sotishga murojaat qilishi va shu bilan bozorda ularning taklifini oshirishi mumkin edi.

Pandemiya boshlanishi bilan, likvidlik etishmasligi inqirozi sharoitida, garov sotuvi fond bozorining pasayishini kuchaytirdi. Banklar banklararo kreditlashdan voz kechishni afzal ko'rdilar va aslida mablag'larni jamg'ardilar. Pul multiplikatsiyasi mexanizmi to'xtatildi. Shu bilan birga, rivojlangan davlatlarning markaziy

banklarida inqirozga qarshi kurashish uchun pul-kredit siyosati doirasida yetarli va samarali vositalar mavjud emasligi ma'lum bo'ldi. Pul-kredit organlari iqtisodiyotga likvidlikni kiritish uchun mos vositalarni topishga urinib, improvizatsiya qilishga majbur bo'ldilar. Markaziy banklar moliya sektori kreditoridan moliya sektorining homiy-lariga aylanishdi. Bu tendensiya O'zbekiston moliya bozorini ham chetlab o'tmadi.

Pandemiya va inqiroz nafaqat markaziy bank funksiyalarini qayta baholashga, balki pul-kredit siyosati vositalari, maqsadlari, usullari va mexanizmlarini o'zgarishlarga olib keldi. Vujudga kelgan sharoitda pul-kredit-siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish metodologiyasini qayta ko'rib chiqish zarurati tug'ildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLIGIYASI.

Jahon moliya sohasidagi vaziyat ko'p jihatdan yetakchi mamlakatlarning pul-kredit siyosatining o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. Shunday qilib, pul-kredit siyosati nazariyasining eng dolzarb muammolaridan biri pul-kredit organlarining moliyaviy aktivlar narxining oshishiga munosabatidir. Birja (va birjadan tashqari) kotirovkalarining barqaror o'sishi fond bozorida yoki ko'chmas mulk bozorida spekulativ pufakning shakllanishiga olib keladi. Uning yorilishi oldindan aytib bo'lmaydigan makroiqtisodiy oqibatlarga olib kelishi mumkin, xususan, moliya institutlarining bankrotlik zanjiriga olib kelishi mumkin.

1997 va 2022 yillar oralig'ida jahon iqtisodiyoti moliyaviy bozorlarda bir nechta spekulativ pufaklarni boshdan kechirdi. Ammo hozirgi kunga qadar ularning oldini olish yoki mahalliyashtirishning amaliy usullari ishlab chiqilmagan. Bundan tashqari, pul-kredit organlarining bunday pufakchalar paydo bo'lishining oldini olish bo'yicha mumkin bo'lgan strategiyasi haqidagi savol hatto nazariy darajada ham hal etilmagan. Iqtisodiy adabiyotlarda bu muammoga ikkita yondashuv shakllangan.

Birinchi yondashuvga ko'ra, pul-kredit organlari moliyaviy aktivlarning narxini targetlamasligi va fond bozorida faollikni kamaytirish uchun foiz stavkalaridan foydalanishlari kerak. Xususan, B. Bernanke va M. Gertler ta'kidlashicha, "inflatsiyani targetlash doirasida markaziy banklar moliyaviy aktivlar bahosi dinamikasiga qanday munosabatda bo'lishlari kerakligiga javob berish mumkin; ushbu aktivlar narxlarining o'zgarishi pul-kredit siyosatiga faqat markaziy bankning inflatsiya prognoziga ta'sir qiladigan darajada ta'sir qilishi kerak" [1]. Xuddi shunday fikrni U. Buyter ham qo'llab-quvvatlaydi, spekulativ faoliyatning oldini olish pul-kredit siyosati choralari bilan emas, balki fond bozorini tartibga solish orqali ta'minlanishi kerak, deb hisoblaydi [2]. Bu pozitsiya ikkinchi yondashuv tarafdorlari tomonidan bahsliinkoretiladi. Masalan, N. Rubini moliyaviy aktivlarning narxlarini targetlash muxoliflarining asosiy dalillarini asoslab bo'lmaydigan deb hisoblaydi. Uning ta'kidlashicha, spekulativ pufakchalarning paydo bo'lishi bilan bog'liq sezilarli noaniqlik mavjudligi sababli ularga qarshi kurashishdan vozkechib bo'lmaydi [3]. Ushbu mantiqqa ko'ra, pul-kredit organlari fond bozorida faollikni kamaytirish uchun pul-kredit siyosati vositalaridan foydalanishlari mumkin.

Iqtisodiy tahlilda an'anaviy ravishda moliyaviy aktivlar narxlarining dinamikasi xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy aktivlar bo'yicha kelajakdagi daromadlarining sof joriy qiymatiga nisbatan oqilona kutishlari bilan belgilanadi deb taxmin qilinadi. Shunga ko'ra, spekulativ pufakchalarning paydo bo'lishi investorlar tomonidan ularning risklarini noto'g'ri baholash va asosiy bozor sharoitlarini yetarli darajada hisobga olmaslik tufayli yuzaga keladi. Shubhasiz, bu yondashuv bozor o'yinchilarining psixologiyasini, ularning boshqalardan oldin foyda olib, o'yindan chibketishiga ishonishini hisobga olmaydi. Shuning uchun spekulativ pufakchalar risklarni noto'g'ri baholash natijasi emas, balki birja o'yinining muqarrar atributidir, uning mexanizmi Traxis Partners xedjer fondi asoschisi Barton Biggs kitobida (Morgan Stanleyning sobiq top menejeri) batafsil muhokama qilinadi [4].

Shu bilan birga, amalda qimmatli qog'ozlar bozorida o'sish tendensiyalarini aniqlashda qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkin. Ular nafaqat spekulativ, balki korporativ qiymat dinamikasidagi fundamental omillarni, shu jumladan texnologik siljishlar oqibatlarini ham aks ettiradi. Shu bilan birga, moliyaviy aktivlar narxlarining dinamikasi jahon iqtisodiyotidagi ortiqcha likvidlik bosimi ostida bo'lishi mumkin. Keyin aktivlar narxining ko'tarilishi iste'mol narxlarining oshishi bilan bir xil sabablarga ko'ra sodir bo'ladi. Shu munosabat bilan Ch. Gudxart inflatsiya indeksini birja kotirovkalarini hisobga olgan holda hisoblashni taklif qildi [5].

TAHLIL VA NATIJALAR

Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun spekulativ pufakchalarga qarshi kurashish, albatta, katta ahamiyatga ega. Biroq, foiz stavkasini ushbu maqsadlarda qo'llash uning dinamikasini iqtisodiyotning real sektoridagi rentabellikdan ajratishni anglatadi. Qimmatli qog'ozlar bozorida spekulativ tendensiyalar yuzaga kelgan taqdirda pul massasining kamayishi ham uning uchun salbiy oqibatlarga olib keladi. Shuning uchun, spekulativ pufakchalarga qarshi kurashning asosiy chora-tadbirlari, bizning fikrimizcha, fond bozorini tartibga soluvchilar tomonidan amalga oshirilishi kerak. Shu bilan birga, fond bozorida spekulativ pufaklarning bank sektori uchun salbiy oqibatlari yaqqol ko'rinib turibdi. Garov sifatida qabul qilingan qimmatli qog'ozlarning

qadrsizlanishi inqirozni keltirib chiqaradi. Agar qarz oluvchi o'z majburiyatlarini bajarmasa, garovni sotish fond bozorida taklifni oshiradi. Ko'rib chiqilayotgan vaziyatda tizimli inqiroz xavfi juda yuqori. Shuning uchun bu muammo strategik yechimni talab qiladi. Bu erda bank sektori va fond bozorini aniq ajratib olish muhimdir. Banklar garov sifatida qabul qilingan aksiyalar va obligatsiyalar uchun zaxira talablarini belgilashlari kerak. Tijorat banklarining tuzilmaviy moliyaviy vositalarni, shuningdek, aktivlarni sekyuritizatsiya qilish jarayonida chiqarilgan vositalarni garov sifatida qabul qilishini taqiqlashni joriy etish zarur.

Moliyaviy inqiroz bozor jarayonlarining muhim xususiyatiga - ularning nochiziqliligiga, iqtisodiy ko'rsatkichlarning vaqt qatorlarida konstantalar va o'xshashlik qonuniyatlarining yo'qligiga e'tibor berishga majbur qildi. Moliyaviy bozor tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, moliyaviy aktivlar bo'yicha daromadlarning statistik taqsimoti Gauss (normal) emas, balki cheksiz dispersiyaga ega Pareto-Livy taqsimotidir. Bu moliyaviy barqarorlikka putur yetkazishi mumkin bo'lgan bozor o'zgaruvchilarida sezilarli va oldindan aytib bo'lmaydigan o'zgarishlarning yuqori ehtimoli borligini anglatadi. Bu holat makroiqtisodiy muvozanatni tarmoqlar va bozorlarning o'zaro bog'liqligi sifatida emas, balki iqtisodiy jarayonlarning muvozanati sifatida izohlash zaruratini oldindan belgilab beradi. Shu nuqtayi nazardan, nomutanosiblik tizimning o'ziga xos elementlarining turli dinamikasi bilan hosil bo'ladi. Shuning uchun iqtisodiy tizimning holatini uning elementlarining ma'lum nisbati ta'minlanganda, turbulentslik paydo bo'lishiga qarshi turishda muvozanatli deb hisoblash mumkin. Bu tushunchada nomutanosiblikning namoyon bo'lishi, xususan, ichki va tashqi iqtisodiyotdagi pul qiymatining ko'p yo'nalishli dinamikasi, ya'ni inflatsiyaning valyuta kursining oshishi bilan uyg'unlashuvdir. Keyin mamlakat ichida foiz stavkasi ko'tariladi va korporatsiyalar uchun chet eldan qarz olish yanada foydali bo'ladi. Bundan tashqari, bu muvozanatsizlikning namoyon bo'lishi daromadni jamg'armaga, ikkinchisini esa investitsiyaga aylantirish jarayonini buzadi.

Pul-kredit siyosatini o'zgartirish. Inqirozdan oldingi davrda aktivlarni sekyuritizatsiya qilish va moliyaviy derivativlardan foydalanish risklarni diversifikatsiya qilishni ta'minlaydigan va shu bilan bozor tizimini o'z-o'zini tartibga solish elementi bo'lgan g'oya shakllanganedi. Uning yana bir elementi kredit operatsiyalari natijasida pulning multiplikatsiyasi edi. Ammo keyingi voqealar shuni ko'rsatdiki, keng ko'lamli inqiroz sharoitida iqtisodiyotni o'z-o'zini tartibga solishning ikkala mexanizmi ham ishlamayapti. Bundan tashqari, keng doiradagi derivativlardan foydalangan holda risklarni himoya qilish butun moliyaviy tizimga ta'sir qiluvchi tizimli xavfni keltirib chiqardi.

Inqiroz va pandemiya sharoitida FRT, EMB, Angliya banki, Shveytsariya va Yaponiyaning markaziy banklari nafaqat bank sektorini, balki fond bozorini ham qo'llab-quvvatlab, so'nggi kreditoridan oxirgi chora bozorlarining "yaratuvchilari" ga aylanishdi (marketmakers of last resort). Shunday qilib, yetakchi markaziy banklar iqtisodiyotni qayta moliyalashtirish, fond bozoridagi chayqovchilarning harakatlari va spekulativ pufakchalai uchun javobgarlikni o'z zimmlariga oldilar. Ko'rilgan choralar favqulodda xarakterga ega. Ularni amalga oshirish jarayonida bank sektorini likvidlikni ta'minlash uchun zarur vositalar yetishmayotganligi ma'lum bo'ldi. Ular shoshilinch ravishda yaratildi. TSFL FRTga AQSH g'azna majburiyatlarini asosiy dilerlarga garov sifatida taqdim etish imkonini bergan bo'lsa-da, PDCF esa FRT tomonidan garov sifatida qabul qilinadigan obligatsiyalarning keng doirasida asosiy dilerlarga to'g'ridan-to'g'ri kredit berishga sharoit yaratdi. Shubhasiz, pul-kredit organlarining bunday faoliyati kredit bozoridagi axborot assimetriasining noto'g'ri tanlov va ma'naviy xavf kabi ma'lum oqibatlarini yanada kuchaytiradi.

EMB, shuningdek, inqirozning boshidanoq bank sektorida likvidlikni oshirish bo'yicha keng ko'lamli operatsiyalarni amalga oshirdi, tijorat banklariga kreditlar uchun garov sifatida qabul qilgan qimmatli qog'ozlarning keng doirasini yaratdi. U nafaqat aktivlar bilan ta'minlangan obligatsiyalarni, shu jumladan ipotekalarni, balki ayrim korporatsiyalarning aksiyalarini ham o'z ichiga oladi. Ularning barchasi evroda bo'lishi kerak.

Pandemiya boshida Angliya banki likvidlikni oshirish bo'yicha favqulodda operatsiyalarni amalga oshirmadi, balki banklararo bozorda foiz stavkalarini qo'llab-quvvatlash bilan cheklandi, u garov sifatida obligatsiyalarning keng spektrini, shu jumladan ipotekaligini qabul qilib, repo operatsiyalarini faol o'tkaza boshladi. Global hosiylaviy moliyaviy vositalar bozoridagi vaziyat ham oddiy emas edi. Uning real hajmlari, birinchi navbatda, moliyaviy vositalarni "qayta qadoqlash" hisobiga inqiroz davrida tizimli xavf va makroiqtisodiy beqarorlikning shakllanishiga olib keldi. Bu bozor hali ham dunyoda hech kim tomonidan tartibga solinmagan. Shu bilan birga, derivativ operatsiyalarni amalga oshirishning qiymatko'rsatkichlarini ma'lum bir bozorda mavjud bo'lgan barcha o'zaro majburiyatlarning nominal hajmi bilan aralashtirib yubormaslik kerak.

Shunday qilib, markaziy banklar, birinchidan, moliya sektorining likvidligini ta'minlash uchun qo'shimcha vositalarni yaratdilar; ikkinchidan, ipoteka obligatsiyalarini real bozor qiymati yo'qligi sababli garov sifatida qabul qila boshladilar. Qulagan bozorlar obligatsiyalarini garov sifatida qabul qilib, markaziy banklar ushbu qimmatli qog'ozlarni baholash risklarini o'z zimmlariga oldilar va moliya sektorini samarali subsidiyalashdi. Bunday faoliyat jahon iqtisodiyotida inflyatsion portlash xavfiga ega bo'lib, jahon moliya tizimining beqarorligini sezilarli darajada oshiradi.

O'zbekiston Markaziy bankining pul-kredit siyosatining xususiyatlaridan kelib chiqib, so'nggi yillarda O'zbekiston Markaziy bankining pul-kredit siyosati umuman olganda uslubiy yondashuvlarning izchilligi va

ravshanligi yo'qligi bilan ajralib turdi. Bu foiz siyosatining asosiy maqsadlarining noaniq ta'rifida, pulga bo'lgan talabni baholash usullari va pul massasini shakllantirishga kontseptual yondashuvlar ishlab chiqilmagani-da, oltin-valyuta zaxiralarini samarali boshqarish, O'zbekiston hududida xalqaro moliya markazini shakllantirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarning yo'qligi, pul-kredit siyosatining moliya bozori va bank sektori holatiga yetarli darajada mos kelmasligida o'z aksini topdi. Xususan, pul-kredit siyosatining asosiy yo'nalishlarini ishlab chiqishda Markaziy bank uning obyektlarini va transmissiya mexanizmining xususiyatlarini belgilamaydi.

Shuni hisobga olish kerakki, muayyan pul-kredit siyosati obyektlarining pul-kredit organlarining harakatlariga munosabati makroiqtisodiy omillarning turli kombinatsiyasi va tashqi iqtisodiy sharoitlarning o'zgaruvchan dinamikasi bilan bir xil emas. Shu sababli, ustuvor yo'nalish sifatida muayyan pul-kredit siyosati obyektini tanlash makroiqtisodiy sharoitlarning butun majmuasini tahlil qilish asosida amalga oshirilishi kerak. Jahon amaliyotida pul-kredit siyosatining maqsadlari an'anaviy tarzda makroiqtisodiy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari - iqtisodiy o'sish, bandlik, narx barqarorligi, yuqori moliyaviy bozor konyunkturasini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Shu munosabat bilan pul-kredit siyosatining maqsadlarini uni amalga oshirishning maqsadli ko'rsatkichlaridan farqlash kerak. Ularga quyidagilar kiradi: pul agregatlari; foiz stavkalarining tebranishlari hajmi; inflatsiya darajasi; valyuta kursini qo'llab-quvvatlash darajasi. O'zbekiston iqtisodiyotida pul-kredit siyosatining transmissiya mexanizmining samarali faoliyat ko'rsatishi uchun uning keng ko'lami ko'rsatkichlarning ekonometrik tahliliga asoslanishi lozim bo'lgan kanallarini aniqlash zarur. Masalan, ma'lum bir mamlakat iqtisodiyotining xususiyatlariga qarab foiz stavkasidan foydalanish turli iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sir qilishi mumkin. Uning o'sishi iste'mol krediti narxining oshishi hisobiga tovar zaxiralarining ko'payishiga olib kelishi mumkin. Shubhasiz, xuddi shunday holat kredit tizimi rivojlangan iqtisodiyot uchun haqiqiydir. Ammo foiz stavkasining o'zgarishi real sektorni kreditlash hajmiga ham ta'sir qilishi va qo'shimcha ravishda pul agregatlari dinamikasining mos ravishda o'zgarishi bilan pul multiplikatorining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun transmission mexanizmining o'ziga xos kanallarini aniqlash O'zbekiston iqtisodiyotining xususiyatlarini o'rganishga asoslangan bo'lishi kerak.

O'zbekiston Markaziy banki 2024-yilgacha bo'lgan davrda inflyatsion targetlash rejimiga o'tishni asosan yakunlamochi, bu esa uni pasaytirish maqsadi ustuvorligini nazarda tutadi. Inflatsiyani maqsadillashtirish odatda pul-kredit siyosatining bir turi sifatida tushuniladi, bunda markaziy bank maqbul inflatsiyaning miqdoriy ko'rsatkichini ommaviy ravishda e'lon qiladi va belgilangan diapazonda narxlarning o'sishini ta'minlash majburiyatini oladi. Ushbu maqsadga erishishning asosiy mexanizmi xo'jalik yurituvchi subyektlarning inflyatsion kutilmalariga ta'sir qilishdir. Lekin shu bilan birga pul-kredit siyosatining vositasi sifatida qisqa muddatli foiz stavkasi qo'llaniladi.

Shunday qilib, Markaziy bankning tadbirkorlik subyektlariga psixologik ta'sir ko'rsatish va ularni inflatsiyaning keyingi pasayishini hisobga olgan holda investitsiya loyihalarini hisoblashni rag'batlantirish istagi pulning "narxi"ni tartibga solishga asoslanadi. Boshqacha qilib aytganda, inflatsiyani targetlash makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi obyektiv o'zaro bog'liqlikka asoslanmaydi. Uning asosini o'tgan davrda iqtisodiy tizimda shakllangan o'zaro bog'liq va muvozanatli jarayonlarning barqarorligi tashkil etadi. Shunga ko'ra, ularni o'zgartirish imkoniyati inflatsiyani targetlashga o'tishni e'lon qilgan markaziy banklar tomonidan hisobga olinmaydi.

E'tibor bering, inflatsiyani targetlagan mamlakatlar (Avstriya, Buyuk Britaniya, Kanada, Shvetsiya) 1990-yillarda pul-kredit siyosatining ushbu versiyasiga tayanmagan mamlakatlar (AQSH, evro hududi mamlakatlari, Yaponiya) erishgan narxlarning o'sishini pasaytirishda bir xil natijalarga erishdilar. Eksporti diversifikatsiyalanmagan mamlakatlarning hech birida inflatsiyani targetlash qo'llanilmaydi. Bu, ehtimol, ulardagi makroiqtisodiy vaziyatni bashorat qilishning past darajasi, shuningdek, jahon tovar bozorlari sharoitidagi sezilarli tebranishlar bilan bog'liq.

O'zbekiston Markaziy bankining inflyatsion targetlash tizimiga o'tishi makroiqtisodiy beqarorlik xavfini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Pul-kredit siyosatining ushbu versiyasi bilan unga tashqi zarba ta'sirini yumshatish uchun erkin suzuvchi valyuta kursi rejimi qo'llaniladi. Ammo valyuta kursini ma'lum diapazonda qo'llab-quvvatlashdan bosh tortish so'mning boshqa valyutalarga nisbatan sezilarli o'zgarishiga olib keladi va spekulativ xorijiy kapitalning keskin kirib kelishi va chiqib ketishini keltirib chiqaradi. Bunday sharoitda so'mning kursiga qo'shimcha ta'sir ko'rsatiladi. Shunday qilib, Markaziy bank tomonidan inflatsiyani targetlash rejimiga o'tishni yakunlash bo'yicha qo'yilgan vazifani zarur va asosli deb hisoblash mumkin emas. Markaziy bank foiz stavkasini pul-kredit siyosatining asosiy vositasiga aylantirish maqsadini e'lon qildi. O'zbekiston Markaziy bankining o'z operatsiyalari bo'yicha foiz stavkalari doirasini bosqichma-bosqich toraytirish va pul bozori stavkalarining o'zgaruvchanligini pasaytirishni ta'minlash kutilmoqda. Biroq, Markaziy bank qisqa, o'rta va uzoq muddatli foiz stavkalarini tartibga solish asosida foiz siyosatini tuzilmalash vazifasini shakllantirmagan.

Markaziy bankning foiz siyosatini faollashtirish, uning kredit siyosatining real iqtisodiyotga, shuningdek, pul massasini shakllantirishga ta'sirini kuchaytirish foiz stavkalarining tarkibiy tuzilishini ta'minlash va amalga oshirishdan iborat bo'lishi kerak, deb hisoblaymiz Markaziy bank foiz siyosatini yuritishda jahon tajribasidan, xususan, foiz stavkalarini turli vaqtlarda tartibga solish tizimidan quyidagilar uchun keng foydalanishi kerak:

asosiy qayta moliyalash operatsiyalari (mainrefinancingoperations); uzoq muddatli qayta moliyalash operatsiyalari(longer-termrefinancingoperations); nozik sozlash operatsiyalari (fine-tuningoperations); tarkibiyo'zgarishlar bilan bog'liq operatsiyalar (structuraloperations); imtiyozli kreditlash operatsiyalari (marginallendingfacility).

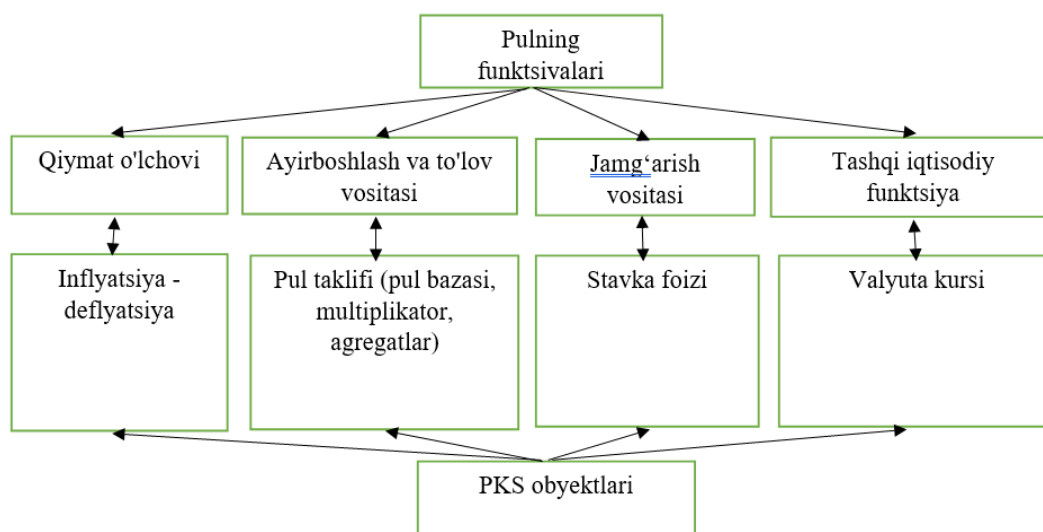
Pulga bo'lgan talab va taklif o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashning zaruriy sharti - bu unga bo'lgan talabni baholashning oqilona metodologiyasining mavjudligi. 1990-yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida uni baholashda tizimli xatoga yo'l qo'yildi, chunki pulga bo'lgan talab yalpi ichki mahsulot dinamikasidan kelib chiqib belgilandi. Shunga ko'ra, bu ko'rsatkich pasayganda, pul massasini siqish siyosati amalga oshirildi, bu esa foiz stavkasining oshishiga va iqtisodiyotning total barterlashuvi natijasida korxonalarning umumiy ayirboshlash jarayonida soliqlarni naqd pulda to'lay olmasligi budjetning sezilarli taqchilligiga olib keldi. Lekin shuni hisobga olish kerakki, aynan shu davrda vositachilik operatsiyalari hajmi oshgan, fond bozori, shuningdek, yer va ko'chmas mulk bozorlari rivojlangan. Bunday sharoitda yalpi ichki mahsulotning pasayishi iqtisodiyotdagi operatsiyalar hajmining oshishi bilan birga bo'ldi. Shuning uchun pulga bo'lgan talab pasaymadi, aksincha, ortdi.

Iqtisodiyotdagi muomalalar hajmiga adekvat bo'lgan to'lov tizimining aylanmasidan kelib chiqib, hozirgi pulga bo'lgan talabni baholash, bizningcha, xo'jalik yurituvchi subyektlarning pulga bo'lgan ehtiyojini to'g'ri aks ettirishi mumkin. Bitimlar (to'lov aylanmasi) hajmining dinamikasi asosida pulga bo'lgan talabni baholashning oqilona metodologiyasidan foydalanish samarali va asosli pul-kredit siyosatini olib borish 90-yillardagi xatlardan qochish imkonini beradi. Markaziy bank tomonidan sezilarli xalqaro zaxiralarning to'planishi va jahon energetika bozorida yuqori sharoitlar yuzaga kelgan taqdirda ularning keyingi o'sishi istiqbollari ushbu zaxiralarni investitsiyalash samaradorligini oshirish vositasi sifatida xorijiy vositachilarni chetlab o'tib, O'zbekiston moliya institutlari orqali O'zbekistonda xalqaro moliya markazini shakllantirish imkoniyatini yaratadi. Bu borada quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur: yirik bank xolding kompaniyalarini (davlatning faol ishtirokida) rivojlantirish va aksariyat tijorat banklarini faoliyatning boshqa shakllariga, jumladan, kredit kooperatsiyasini yo'lga qo'yishga o'zgartirish; yagona depozitariyga ega yirik fond birjasini shakllantirish; so'mdagi kotirovkalar bilan milliy oltin bozorini (platina va olmos) rivojlantirish; moliya bozorini (aksiya, bank, sug'urta va pensiya jamg'armalari) tartibga solish sohasida shaffof qonunchilikni qabul qilish; xorijiy davlatlarga, shu jumladan MDH a'zolariga kredit berish amaliyotini joriy etish. Xalqaro zaxiralarni samarali boshqarish ularning xavfsizligini ham, yuqori rentabelligini ham ta'minlashi kerak. Bunday holda, birinchi navbatda, investitsiya risklarini minimallashtirish kerak. Banklararo kreditlash bozorining beqarorligi sharoitida Markaziy bank iqtisodiyotda likvidlikni oshirishning yangi vositalarini yaratish bo'yicha qator chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Ammo investitsiya va boshqaruv kompaniyalarini markaziy bankning qayta moliyalash tizimiga kiritish katta xato bo'ladi. Bu likvidlikni shakllantirish jarayonining nazoratsizligiga olib keladi va moliya sektorini ortiqcha kreditlash xavfini yuzaga keltiradi.

Pul-kredit siyosatining integral versiyasi

Pul-kredit siyosati vakolatli davlat tuzilmasining pul funksiyalarini amalga oshirishni ta'minlash bo'yicha faoliyati sifatida belgilanishi mumkin. Ushbu yondashuv pulning funksiyalarini pul-kredit siyosati obyektlari bilan bog'lash imkonini beradi (rasmga qarang).

Pulning funksiyalari odatda taxmin qilinganidek mavhum tushunchalar emas, balki statistik talqinga ega bo'lishi mumkin. Shunday qilib, qiymat o'lchovi sifatida pul narx dinamikasi bilan o'zaro ta'sir qiladi.

1-rasm: Pulning funksiyalari va PKS obyektlari o'rtasidagi bog'liklar

Pul massasining tovar taklifidan ortishi inflatsiyaga, aksincha holat esa deflyatsiyaga olib keladi. Shunga ko'ra, inflatsiya va deflyatsiya pul va tovar massalarining o'zaro muvofiqlashtirish jarayonining ikkita natijasidir.

Tahlil qilish uchun biz pulning ayirboshlash vositasi va to'lov vositasi sifatidagi funksiyalarini birlashtiramiz, chunki bu funksiyalar o'zaro chambarchas bog'liqdir. Birinchisi, bozorda tovar va xizmatlarning sotilishini ta'minlaydi, ikkinchisi kreditlarning olinishi va qaytarilishini ta'minlaydi. Kredit operatsiyalari natijasida tovarlar va xizmatlarni sotib olish va sotish bo'yicha operatsiyalarni ta'minlash uchun foydalaniladigan pul agregatlari shakllanadi. Pulning tashqi iqtisodiy funksiyasi deganda biz uning xalqaro iqtisodiy operatsiyalarni amalga oshirishni ta'minlash qobiliyatini tushunamiz. Pul va pul-kredit siyosati obyektlarining funksiyalarini taqqoslashning mohiyati, bizning fikrimizcha, birinchi va ikkinchisining nomuvofiqligini aniqlash qobiliyatidir. Xususan, pul-kredit siyosatining foiz stavkasini oshirish orqali qiymat o'lchovi sifatida pul barqarorligiga ta'siri aslida qadrsizlanayotgan mablag'lar narxining oshishini bildiradi. Biroq, foiz stavkasining oshishi haqiqatan ham aholining bank depozitlarining ko'payishiga olib kelishi va shu bilan iste'mol bozorida talab bosimini kamaytirishi mumkin. Shu munosabat bilan inflatsiyani targetlashning muhim muammosini ta'kidlash kerak: pulni qiymat o'lchovi sifatida barqarorlashtirish uchun qisqa muddatli foiz stavkasini manipulyatsiya qilish pulni jamg'arish va uni kapitalga aylantirish mexanizmini buzadi.

Muayyan paradoks shundan iboratki, tovarlarga nisbatan pul qiymatining ("narxi") dinamikasi inflatsiya bilan belgilanadi va pul kapitaliga nisbatan pulning "narxi" foiz stavkasi hisoblanadi.

Valyuta kursining pul-kredit siyosatining ko'rsatkichi sifatida tanlanishi ichki va tashqi iqtisodiyotda pul (valyuta)ning ko'p yo'nalishli qiymatlariga olib keladi. Ushbu nomutanosiblikning kuchayishi makroiqtisodiy barqarorlikka tahdid soladi.

Iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi muvofiqlikni buzish ma'lum ma'lumotlarning ta'siri ostida sodir bo'ladi. U iqtisodiy o'zgaruvchilarni tashkil etuvchi jarayonlarning intensivligiga ta'sir qiladi. Binobarin, axborot jarayonlari xo'jalik yurituvchi subyektlarning xatti-harakatlariga ta'sir qiladi. Shuning uchun, har bir ko'rsatkichning "orqasida" potensial farq juda muhim bo'lib, turbulentlikka olib kelishi mumkin.

Pul-kredit siyosati obyektlariga mos keladigan asosiy pul ko'rsatkichlari bir-biri bilan chiziqli bo'lmagan bog'liqdir. Bu shuni anglatadiki, barcha ko'rsatkichlarga ulardan faqat bittasiga ta'sir qilish orqali yetarli darajada bashorat qilish mumkin emas. Umuman olganda, pul-kredit siyosati uchun ko'rsatkichlardan birini tanlash, tabiiyki, umuman siyosatning parchalanishiga olib keladi.

Pul-kredit siyosatining integralligini (yaxlitligini) ta'minlash uni ishlab chiqish va amalga oshirish metodologiyasiga jiddiy o'zgartirishlar kiritishni nazarda tutadi. Pul-kredit siyosatini "maqsadlar – miqdoriy maqsadlar - transmission mexanizmining kanallari - usullar - vositalar" sxemasi bo'yicha shakllantirishdan "obyekt – maqsad - ko'rsatkich - transmission mexanizmining kanallari - vositalar" sxemasiga o'tish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, pul-kredit siyosati obyektlari sifatida pulning funksiyalari bilan bevosita bog'liq ko'rsatkichlar tanlanishi kerak. Ushbu yondashuv uni amalga oshirishda pul-kredit siyosati obyektlarining o'zaro bog'liqligini hisobga olish imkonini beradi.

Muayyan pul ko'rsatkichini belgilovchi o'zgaruvchilar to'plami qisman boshqa ko'rsatkichlarga ta'sir qiluvchi o'zgaruvchilar to'plamiga mos keladi. Bu bizga bunday to'plamlarning o'zgarmas komponentini ajratish imkonini beradi.

Bizning fikrimizcha, hozirgi vaqtda pul-kredit siyosatining moliya bozoriga yo'naltirilganligini bartaraf etish va uning iqtisodiyotning real sektori holati bilan bog'liqligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun pul-kredit siyosatining to'rtta obyektini belgilovchi o'zgaruvchilar uchun o'zgarmas asos sifatida real sektordagi kompaniyalarning rentabellik dinamikasiga ta'sir ko'rsatadiganlarni tanlash kerak. Shuni hisobga olish kerakki, uning rentabelligi tadbirkorlik faoliyatining sof rentabelligi ko'rsatkichi (TFSR) orqali bank foiz stavkasi bilan bog'liq. Ushbu ko'rsatkich real sektordagi rentabellik va jalb qilingan kreditlar bo'yicha foiz stavkalari o'rtasidagi farq bilan belgilanadi. Agar tadbirkorlik faoliyati bank kreditlarini jalb qilmasdan amalga oshirilsa, TFSR rentabellik bilan mos keladi.

TSFR tadbirkorlik faoliyati taklifini belgilaydi. TSFR va bank depozitlari stavkasi nisbati iqtisodiyotning real va pul sektorlarini bog'laydi. Rentabellik va foiz stavkasi o'rtasidagi farqning oshishi kreditlardan foydalanishni oshiradi va pul multiplikatorining o'sishiga olib keladi. Aksincha, TFSR ning pasayishi tadbirkorlik faolligining to'xtatilishiga olib keladi.

Real sektorning rentabelligi va kreditlar bo'yicha foiz stavkasi qisman mos keladigan o'zgaruvchilar to'plami bilan belgilanadi. Lekin birinchisi, pirovard natijada iqtisodiyotning texnologik darajasiga, uning raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish qobiliyatiga, ikkinchisi esa pul massasi hajmiga, shuningdek, iqtisodiy tizimning institutsional asoslariga, xususan uning qarzlarni qaytarishni ta'minlash qobiliyatiga bog'liq.

Matematik rasmiylashtirish bilan biz PKS funksiyasini quyidagicha belgilashimiz mumkin $F(x^1, x^2, x^3, x^4, x^5)$, bu erda: x^1 – TFSR; x^2 – foiz stavkasi; x^3 – pul taklifi; x^4 – inflatsiya; x^5 – valyuta kursi. O'z navbatida, pul-kredit siyosati obyektlarining har biri yx dan yn gacha bo'lgan o'zgaruvchilar to'plami bilan belgilanadi. Bundan

tashqari, ushbu o'zgaruvchilarning ba'zilari pul-kredit siyosati obyektlarining har biri uchun umumiy, ba'zilari esa o'ziga xosdir. Shuning uchun:

$$F(x^1, x^2, x^3, x^4, x^5) = F[x^1(y^1...y^n) x^2(y^1...y^n) x^3(y^1...y^n) x^4(y^1...y^n) x^5(y^1...y^n)]. \quad (1)$$

Bu bog'liqlik ko'pliklarni nazariyasi yordamida ham rasmiylashtirilishi mumkin. TFSR ma'lum bir ko'plikka tegishli bo'lsin s o'lchovli A_s bilan, bu $E: A_s \subset E$ maydonning ko'pligidir. Unda:

$$A_s \subset A_m \subset A_k \subset A_i \subset A_p \subset A_n, \quad (2)$$

Bu yerda: A_s – TFSR o'zgaruvchilari ko'pligi; A_m – foiz stavkasi o'zgaruvchilari ko'pligi; A_k – pul taklifining o'zgaruvchilari ko'pligi; A_i – inflatsiya o'zgaruvchilari ko'pligi; A_p – valyuta kursi o'zgaruvchilari ko'pligi; A_n – pul-kredit siyosatining o'zgaruvchilari ko'pligi.

Pul-kredit siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirishda bozorlar samaradorligini va xo'jalik yurituvchi subyektlarning oqilona xatti-harakatlarini yanada aniqroq talqin qilishni hisobga olish kerak. An'anaviy ma'noda bozorlar narxlarida barcha kiruvchi ma'lumotlarni hisobga olgan holda samarali hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning fikrimizcha, axborot jarayonlarining tobora murakkablashib borishi doimiy ravishda yangi xavflarni yuzaga keltirishini e'tibordan chetda qoldiradi. Shunga ko'ra, moliyaviy bozorlar doimiy ravishda yangi risklarning paydo bo'lishi va amalga oshirilishi tahdidi ostida ishlaydi. Shu sababli, ushbu bozorlar bozor konyunkturasida kuchli va kutilmagan tebranishlarning yuqori ehtimoli bilan tavsiflanadi va xavflarni ehtimollik taqsimotining dispersiyasi bilan o'lchab bo'lmaydi, chunki ularning paydo bo'lishi bo'yicha statistik ma'lumotlar yo'q. Xususan, bunday risk bank aktivlarini sekyuritizatsiya qilish va tarkiblashgan moliyaviy vositalar bilan garov operatsiyalarini amalga oshirish natijasida yuzaga kelgan.

Tadbirkorlik subyektlari o'z faoliyatida faqat ilgari duch kelgan xavflarni hisobga olishadi. Shuning uchun ular yangi xavf-xatarlarga nisbatan oqilona harakat qilmaydilar. Shunday qilib, xedjirlash vositalarining keng qo'llanilishi natijasida tizimli inqiroz xavfi to'g'ri baholanmagan. Bunday holda, xavf yo'q qilinmaydi, lekin bozor ishtirokchilari o'rtasida bumerang traektoriyasi bo'ylab harakatlanadi. Global moliyaviy inqirozini yengish uchun pul-kredit organlaridan pul-kredit siyosatiga yangi uslubiy yondashuvlarni amalga oshirish, uning vositalari, usullari va mexanizmlarini takomillashtirish talab etiladi. Qolaversa, inqirozdan oldingi davrda yo'l qo'yilgan nazariy va amaliy xatolardan aniq xulosalar chiqarish zarur. Biz bank sektori va fond bozorining haddan tashqari aralashib ketishiga, bank garovi sifatida moliyaviy vositalardan keng foydalanishga yo'l qo'ymasligimiz, shuningdek, markaziy banklarning likvidlik shakllanishini nazorat qilish imkoniyatlarini pasaytirmasligimiz kerak.

Kelajakda global moliyaviy inqirozlarning oldini olish bo'yicha samarali choralar ko'rish Bretton-Vud va Yamayka xalqaro konferensiyalarini o'tkazish kabi faol xalqaro hamkorlikni talab qiladi. Bu bizga yaqin vaqt-gacha yetarlicha e'tibor berilmagan bir qator muammolarni hal qilish imkonini beradi. Masalan, zaxira valyutalarining ko'payishi natijasida xalqaro likvidlikning shakllanishi ustidan nazoratni ta'minlash kerak. Bu, katta ehtimol bilan, offshor bank zonalarini yo'q qilishni taqozo qiladi (bir qator rivojlangan davlatlar, xususan, Germaniya va Fransiya allaqachon bunday takliflarni ilgari surgan). Ularning faoliyati nafaqat xalqaro likvidlik ustidan nazoratni zaiflashtiradi, balki, aslida, soliq sohasida adolatsiz raqobatdir. Shuningdek, bank garovi sifatiga qo'yiladigan talablarni unifikatsiya qilish va yangi kredit majburiyatlarini ta'minlash uchun berilgan kreditlarni sekyuritizatsiya qilish jarayonida chiqarilgan qimmatli qog'ozlardan foydalanishga yo'l qo'ymaslik zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bernanke B., Gertler M. Should Central Banks Respond to Movements in Asset Prices? // www.princeton.edu/~bernanke/currentpapers.htm.
2. Buiter W. Central Banks and Financial Crises // www.federalreserve.com.
3. Roubini N. Why Central Banks Should Burst Bubbles // www.rgemonitor.com.
4. Биггс Б. Вышел хеджер из тумана... / Пер. с англ. – М. СПб., –2007.
5. Goodhart Ch. What Weight Should Be Given to Asset Prices in the Measurement of Inflation // *Economic Journal*. 2001. Vol. III, June. P. 335.
6. Rahmonaliyevich, K. D. (2020). Choosing the optimal rule of monetary policy, taking into account changes in the main macroeconomic indicators. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(12), –1351-1356.
7. Хакимов, Д. Р. (2021). Иктисодиётни модернизациялаш шароитида пул-кредит сиёсати самарадорлигининг тизимли тахлили. *Хоразм Маъмун академияси*, 1(85), 109-113.
8. Hakimov, D. (2021, December). Formation Of Money Transmission Mechanisms To Increase The Efficiency Of Monetary Policy. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. –70–74).

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.